

da han nedskrev dem for 38 Aar siden, og Leighton Wilson var, maa vi lægge Mærke til, ingen blind Beundrer af Afrikanerne.

Hvad vi saa end ellers mener om Afrikaneren, maa vi ikke tvivle om hans Kærlighed til sin Moder. Hendes Navn, hvad enten hun er død eller i Live, er altid paa hans Læber og i hans Hjærte. Hun er det første Væsen, han tænker paa, naar han vaagner af sin Søvn, og hans sidste Tanke, naar han om Aftenen lukker sine Øjne; til hende betror han Hemmeligheder, som han ikke vilde aabenbare for noget andet Menneske i den hele Verden. Naar han er syg, spørger han ikke om nogen anden end hende, hun alene maa tilberede hans Føde, give ham Lægemidler, vaskе ham og rede hans Leje. Til hende tyer han i Nødens Stund, thi han ved saa sikkert, at om end hele den øvrige Verden vender sig imod ham, vil hun være trofast i sin Kærlighed, enten han saa har Rét eller Uret.

Hvis der er noget, som kan retfærdiggøre en Neger i at bruge Vold mod en anden, saa er det, at han har en Fornærmelse mod sin Moder at hævne. Der forefalder flere Slagsmaal mellem Negerdrengene, fordi en af dem siger noget nedsættende om en andens Moder, end af alle andre Aarsager til sammen. Det er et Ordsprog imellem dem, at dersom en Mand ser sin Kone og Moder paa Nippet til at drukne, og kun kan redde en af dem, saa bør han bjerpe Moderen af den gode Grund, at han nok kan finde sig en anden Kone, men aldrig nogen Sinde en anden Moder.*

Mellem de Stammer, Wilson taler om, gælder dette Mandens virkelige Moder. Men hos Stammerne i Niger-deltaet er det ofte Fostermoderen, der har opfodt den moderløse, eller, dersom han er et købt Barn, den Kvinde, der har baaret Omsorg for ham. Begge Steder og hos alle Buskmændene i Vestafrika er imidlertid den inderlige Hengivenhed den samme. Næst efter Moderen kommer for Afrikaneren hans Søster, og denne Sag har en politisk Betydning.*

Det kan ikke nægtes, at der i Afrika findes en stærk Uvilje mod de hvides Kultur. Lige til vore (d. v. s. Englændernes) Forsøg paa at tvinge Indbyggerne til at betale direkte Skatter, var det kun en uklar Fornærmelse af Mistro, som nogle faa Aars ærlige, omhyggelige Behandling vilde have tilintetgjort. Men siden disse Forsøg er der ingen Tvivl om, at der dannes sig noget som en vild Rædsel for vor Civilisation hos de indfødte Ejendomsbesiddere og Hovdingeætter. Fetishpræsterne er ikke Skyld deri. Det er ikke nogen egentlig Uvilje mod europæiske Dragter og Skikke; men det er Indbyggernes naturlige Skræk for at blive berøvet Magt og Ejendom i det Land, de anser for deres eget. En betydelig Faktor i denne Sag er uden Tvivl Kvindernes, de afrikanske Mødres, Indflydelse. Ganske ligesom vor Afrikaner er den normale Mand, saaledes er vor Afrikanerinde den normale Kvinde. Jeg tilstaa rent ud, at jeg har en Svaghed for de afrikanske Kvinder; den er opstaaet ved, at jeg har levet i saa nær Berøring med dem og lært, tør jeg nok sige, at forstaa dem. Jeg ved nok, de har deres Fejl. For det første er de ikke nær saa religiøse som Mændene. Jeg har i Afrika truffet Mænd, som er sande Filosofer, hvis hele Tankegang drejede sig om Fetichismen; men jeg har aldrig kendt nogen Kvinde, som dette kunde siges om. Det maa indrømmes, at de i det hele taget ved nøjere Besked med Fetichdyrkelsens Detailler, end Mændene gør. Dog har de aldrig blind Tro paa nogen Juju, om de end er nok saa bange for ham. Afrikanerinden er snedig overfor den Slags Væsnere; ikke filosofisk, maaske fordi hun har saa meget andet at gøre — sørge for Børnene, Landbruget og gøre

Indkøb — og derfor ikke kan spekulere som Mændene. Jeg maa tilstaa, at hun desværre ofte er mere hastig til at give sin Mand en Dosis Gift, end jeg synes, hun burde være.

Det kan mulig have sin Interesse at undersøge, hvad det er, som gør de vestafrikanske Kvinder til en Faktor i Modstanden mod Civilisationen. For det første har de intet egentligt Kendskab til den, for det andet deler de den almindelige kvindelige Uvilje mod nye Indretninger. Paavirkning af Missionærer eller andre civiliserende Indflydelser har ikke paa langt nær naaet de afrikanske Kvinder i samme Forhold som Mændene i denne Verdensdel. Men jeg taler her om Massen af afrikanske Kvinder, der er aldeles uberrørte af Civilisationen og har en umaaelig Indflydelse paa deres Sønner og Brødre. Som sagt, de er fjendtlig sindede imod den, fordi de ikke kender den anderledes end fra Ydersiden, og set saaledes synes de hvide Folks Paavirkning noget ondt og skadeligt, som den afrikanske Moder ønsker at fri sine Børn fra, noget, der nedbryder deres hjemlige Sæder og Skikke, i altfor mange Tilfælde fører dem ind i et Liv af Udsvævelser, Skam og Forfald, og, om det end ikke gaar saa vidt, dog skiller dem fra deres nærmeste.

At stille dette klart for Læseren vilde udkræve altfor vidtløftige Redegørelser; jeg vil derfor kun udpege nogle Hovedpunkter.

1. Baandet mellem Moderen og Børnene er herovre langt stærkere end mellem dem og Faderen; de hvide Mænds Love frembringer i dette Forhold en Omvæltning, som er hende i højeste Grad imod.

2. Mellem Mand og Hustru finder intet Ejendomsfællesskab Sted; hver har sit for sig. De Hvides Lov siger, at Manden skal give sin Hustru Del i Alt, hvad han ejer og har. Afrikanerinden ved, at dette sædvanlig betyder, at han tilegner sig alt Hustruens, en Ordning, som ingenlunde har hendes Bifald. Manden synes heller ikke om det. Civilisationen medfører for ham to Ting, som er den logiske Afrikaner modbydelige: Børnernes Underhold bliver paabyrdet ham, og Hustruen faar Rét til at dele hans Ejendom. Endvidere forlanges der af ham, at han skal føle sig nærmere knyttet til Hustru og Børn, end til sin Moder og sine Søstre, noget der forekommer den ukultiverede Afrikaner aldeles urimeligt.

Desuden ser baade han og hans Moder, hvilken fordærlig Indflydelse hvide Mænd har paa de unge Afrikanerinder, som i de Egne, der er komne under de fremmedes Paavirkning, søger ned til Kystbyerne, hvor de løber lige i den Ondes Gab, hvilket hverken han eller de agtværdige Matroner i Stammen kan bifalde. Og han ved, at de unge Mænd af hans Folk, som har sluttet sig til de hvide, ser ned paa deres Frænder, som holder paa de gode, gamle Skikke, kalder deres Stammes Fædre „Polygamister“ som et Skældsord, skønt de selv lever i det, der er tusind Gange værre end Polygami, og skammer sig over deres Mødre. Det hele er en Forvirring, som jeg maa omtale, fordi vi her har en af Aarsagerne til den kulturfjendtlige Stemning hos Massen af Vestafrikanerne. Hovdingen agter paa, hvad hun siger, den gamle Kvinde, som vi ser skjule sig bag ham, eller som vi maaske slet ikke ser, men som ligefuld er der, og som siger: „Lyt ikke til den hvide Mand, han fører dig i Fordærvelse.“ Han ved, at Tolken, som taler til ham for den hvide Mand, maaske er købt dertil, betalt for at prise de hvides Liv og Skikke; men den gamle Kone, hans Moder, hun kan ikke købes, naar det gælder Sønnens Ve og Vel, og hun hader de Fremmede og alt, hvad der følger med dem.

Næste Nummer

af *Kvinden og Samfundet* udgaa den 15. Januar 1904.

Karl Gjellerup.

Det er et smukt Valg af det Shu-botheske Forlag at fejre Karl Gjellerups 25-Aars Forfatter-Jubilæum med en ny Udgave af „Romulus“. Denne lille nydelige Fortælling om en mishandlet Remontehest og to unge Mennesker, der mødes i deres fælles Medlidenhed med dens Kvaler, hører sammen med Romanerne „Minna“ og „Møllen“ til den Række indenfor Gjellerups Produktion, hvor han er mest Digter og mindst Agitator for sine Problemer. Der er i denne Heste-Psykologi, navnlig i de Kapitler, Gjellerup selv kalder Føl-Idyllen, en Naturpoesi, i hvilke Digteren lever sin egen Barndom om igen og lever færdes mellem sine firebenede Legekammerater paa Markerne i Sydsjælland, og som paa en egen primitiv Maade omsætter Darwins Teori om Arternes Afstamning til en Poets Medfølelse for, hvad man vel i gamle Dage vilde kalde Alskatningens Natur. Menneskeskildringen er næppe saa dybtgaaende eller ejendommelig, men Bogen giver dog som Helhed et ret sikkert Kulturbillede af en intelligent og interesseret Hovedstadskreds's Liv i Midten af Halvfjerdserne.

Man kan vist med nogenlunde Rimelighed gaa ud fra, at det er omse, Gjellerups Vidende og efter hans Ønske, at netop denne Bog er bleven bestemt til at repræsentere Digteren ved Højtideligheden, og man har da her et Vink til Forstaaelsen af, fra hvilket Synspunkt Gjellerup selv ønsker sin Virksomhed set. Dette accepteret, kan man, naar man nu ser tilbage over hans Produktion, alligevel vanskeligt overse, at hans Udvikling for en væsentlig Del har været en anden end Digterens. Man tænker sig altid Karl Gjellerup siddende ved sit Skrivebord. Selv om han ikke direkte har været Videnskabsmand, har hans Interesse altid været videnskabeligt farvet; han har altid forholdt sig til Bøger mere end til Mennesker, til Ideen mere end til Livet. Han, der begyndte som en svoren Fanatiker overfor Halvfjerdsernes Mænd for senere at stille sig i en ret bister Kampstilling imod dem, er maaske alligevel inderst inde den af Disciplene, der mest trofast og alleregentligst har holdt sig til Idealerne fra hin Epoke: for ham var dette, at sætte Problemer under Debat, ikke blot et Slagord eller et bekvemt Middel i en snæver Vending, det er for ham Maalet og hans Arbejdes egentlige Indhold. Det er i god Samklang hermed, at han i sin Udvikling, der bærer Vidne om et uhyre Arbejdsliv, som en ret „Germanernes Lærling“ har knyttet sig til en Række store Navne. Som Hovedpersonen i „Romulus“ paa sin Væg har Billeder af Darwin og Wagner, skimter man bag Gjellerups omfattende og forskelligartede Bogfølge en helt straalende Forsamling af karakteristiske Hoveder: Schiller og Goethe, Nietzsche og Carl du Prel, Buddha og Odin.

Han siger i „Romulus“ om en af de ham selv sympatiske Figur deri, at det er Foreningen af det teoretiske og praktiske, der gør ham moderne, og karakteriserer dermed sig selv med al ønskelig Tydelighed. Hans Forhold til Fremskridtet er netop betegnet ved den dybe og skønne Andagt overfor Tanken, hvormed han nærmer sig de Ideer, som han finder bag sine historiske Skytsaander, indtil han fæstner Resultaterne af dette aandelige Samarbejde i et Problem, der kan gøres aktuelt. Saaledes naar han til den frie Kærlighed i „Wuthorn“ og den frie Tanke i „Germanernes Lærling“. Men rent kunstnerisk ligger der heri en Fare, som han da heller ikke har undgaaet. Hans Mennesker har altfor ofte blot været Udtryk for Ideer og Problemer, og skønt man ofte med Interesse har fulgt disse Problemers blussende Sammenstød i hans Bøger, og med en vis Optagethed fulgt hans elegante Flugt gennem Verdenskulturen, har man ikke kunnet undgaa at sende et Suk, og det endog et ret langt og inderligt, efter den Livets simple og jævne Umiddelbarhed, der nu en Gang er Alt i Kunst. Det kan

jo ikke nytte at nægte det: der gaar mageligt hundrede Ideer paa eet lille levende Menneske. Gjellerups Bøger var slaaet dybere ned, om han ikke blot havde ønsket at forene det teoretiske og praktiske, men langt snarere og meget simplere havde søgt sin Teori gennem Praxis. Saa var hans Digtning ikke kun bleven Illustrationer til hans Tanke, men var bleven Udtryk for hans Liv.

Om dette har han altsaa selv haft en Følelse af. Naar han nu med „Romulus“ understreger den rent kunstneriske Side af sin Virksomhed, rækker han Publikum den lille Finger. Vi tager gerne hele Haanden og venter i Gjellerups fremtidige Produktion Fortsættelsen af Principet Romulus, idet vi med Digteren betragter Idé-Værkerne som bare Forberedelsen til det Egentlige. Der er Typer i det moderne Liv, som Gjellerup har Forudsætninger for at kende bedre end nogen anden, og som han endnu skylder os Regnskabet for.

Prinsesse Wiszniewska.

Den 24. November bragte et Telegram fra Paris den sørgelige Meddelelse, at Prinsesse Gabrielle Wiszniewska, født Hugot, var død. Dette Budskab vil blive modtaget med Vemod i mange tusinde Hjem i hele Verden. Prinsesse Wiszniewska har samlet Kvinder i alle Lande om Fredens Gerning. Det var 1896, at hun i Paris stiftede Kvindernes internationale Forening for Fred ved Opdragelsen. Hun har udfoldet en overordentlig stor Virksomhed, idet hun stod i Brevveksling med Kvinder i de allerfleste Lande i Europa og Amerika, Ægypten, Syrien, Kanada, Argentina, Uruguay, Ny Foundland, Chili o. fl., og med dem alle var det Freden ved Opdragelse, hendes Brevveksling gik ud paa.

Under den store Verdensudstilling i Paris 1900 var det hende, der forberedte den kvindelige Fredskongres, hvori mange Kvinder og Mænd deltog, baade fra hele Europa og fra Amerika, ligesom hun forestod den smukke Fredsudstilling af Portrætter og Fredsskrifter og Opstillingen af de Hundreder af Emblemér og Flag fra de forskellige Nationer, som tog sig glimrende ud.

Aldrig lod hun en Lejlighed unyttet til ved Opraab, sendt til og udbredt af dem, som hun stod i Forbindelse med i alle Lande, at minde om Fredens Velsignelser. Varmt talte hun Macedoniernes og Armæniernes Sag for at henlede Europas Opmærksomhed paa den Pligt, at komme de betrængte til Hjælp.

Det vilde være meget beklageligt, om hendes store Værk, Foreningen af de mange Kvinder, som arbejder for Fredssagen, skulde standse ved hendes Bortgang, selv om man maa haabe, at det Frø, der er lagt, kan spire og gro selvstændigt.

Matilde Bajer,
f. Schlüter.

To Møder om Valgretten.

Torsdag den 17. December holdtes i København to Møder, hvor der taltes om Kvinders Valgret.

Den liberale Velgerforening. Generalforsamlingen indvalgte i Hovedbestyrelsen 4 nye Medlemmer: Fru Birgitte Berg-Nielsen, Lægerne Fru Hoff og Frk. Nielsine Nielsen samt Fru Louise Nørland. Ved det offentlige Møde talte Herman Trier og Fru Berg-Nielsen.

Overfor de Indvendinger, der gøres mod Kvinders Valgret, f. Eks. deres Underbyden af Mænds Arbejde og deres Mangel paa visse nødvendige Egenskaber, sagde Hr. Trier: „Det gaar nok op ogsaa for Kvinderne, at det ikke er ved at undergrave andres Arbejde, at man vinder Retten til sit eget.“ — „Giv Kvinderne Opgaver, som kan udvikle disse Egenskaber, saa har de dem! En Opgave, som Kvinder for

*) Mary Kingsley fortalte bl. a. om de indfødte afrikanske Racer, at een af dem, Bautuerne dyrker en stor, kvindelig Gud, som de i praktiske Henseender tillægger vel saa megen Betydning, som deres største mandlige Gud. Ogsaa andre Stammer har kvindelige Guder, men af ringere Ansæelse end de mandlige.